

Ярослав МИСЬКІВ
завідувач кафедри Дизайну факультету
ЛНАМ у м. Севастополі

ФОРМОТВОРЧИЙ ПРОЦЕС НА ФАКУЛЬТЕТІ ЛЬВІВСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ МИСТЕЦТВ У СЕВАСТОПОЛІ

Анотація. Понад десятиліття діяльність факультету в Севастополі набула певного навчально-методичного досвіду, що заслуговує на вивчення, узагальнення та висновки, зокрема щодо формотворчого процесу з рисунку, живопису, скульптури, роботи в матеріалі та композиції, котрі побудовані на педагогічній системі, розробленій науково-методичною комісією ЛНАМ.

Ключові слова: формотворчий процес, рисунок, живопис, скульптура, композиція, робота в матеріалі.

Факультет Львівської національної академії мистецтв (ЛНАМ) у м. Севастополь, заснований 1999 р. як підрозділ Львівської національної академії мистецтв, готує фахівців-дизайнерів з моделювання костюму та проектування інтер'єрів на рівні бакалаврів. Відтоді опановано науково-методичні засади навчального процесу, опираючись на розроблену й запроваджену у ЛНАМ концепцію синтезованої педагогічної системи, яка розвивається на інноваційній основі, синтезуючи етап об'єктивного дослідження (академічний процес) і етап суб'єктивного дослідження (формотворчий процес). Система, яку розробив голова науково-методичної комісії ЛНАМ, професор кафедри монументального мистецтва А. Максименко [1], досить виразно узгодила взаємозв'язок академічного та формотворчого процесів, а також продемонструвала їхнє значення у формуванні якісного рівня спеціаліста.

Водночас педагогічний колектив факультету в Севастополі вніс у навчальний процес елементи зі свого досвіду, оскільки кожний викладач-мистець як особистість індивідуальна має

власну специфіку навчання, виховання, а також досягає праці інших авторів [2]. У цьому зв'язку найповнішим свідченням є семестрові перегляди. Винятком не був минулорічний 2010-2011 підсумковий рік, де перегляд навчально-творчих робіт (зимової та весняної сесій) виявив суттєві здобутки. Викладачі спеціальних дисциплін акцентували увагу студентів на поетапне дослідження об'ємно-просторового об'єкта на основі простих геометричних тіл у першому семестрі та поетапне дослідження об'ємно-просторового об'єкта на основі черепа людини в другому семестрі.

У цій навчально-методичній конструкції аналізується одна тема та один об'єкт одночасно з рисунку, живопису, скульптури й роботи в матеріалі на всіх спеціальностях дизайну. При блоковому підході спеціального рисунку вирішуємо навчально-творчу проблему графічними засобами, зі спеціального живопису — живописними, а це лінія, пляма, двовимірне вирішення (графічно-площинне або живописно-площинне), тривимірне вирішення, конструктивність і т. п. У конкретних завданнях із зазначених дисциплін порушувалися питання розуміння видимої та об'єктивної геометрії, системи лінійної, перцептивної, аксонометричної та зворотньої перспектив, а також система двовимірного зображення; ахроматична гама, монохромія та поліхромія, у скульптурі — вправи на зіставлення різновеликих мас на площині та в тривимірному трактуванні, як це зазначено на таблицях.

Розвиток пошуків у навчально-творчому завданні від простого до складнішого відпрацьовували студенти в форматах А-4 і менше, кращі з них узгоджувалися з викладачем. У результаті затверджену композицію виконували на чистовику заданого формату аркуша паперу або полотна. Весь процес творчого дослідження за дисциплінами: спецрисунок, спецживопис, скульптура працює на вершину трикутника — композицію.

**Геометричні форми
Один об'єкт, синхронізація завдань (І семестр)**

Рисунок	Живопис	Скульптура	Робота в матеріалі			Композиція	
Дослідження об'ємно-просторового об'єкта, складеного з елементарно геометричних різновеликих тіл							
Поняття видимої та об'єктивної геометрії 1) двовимірні трактування у вигляді планів і ортогональних проєкцій; 2) тривимірні вирішення: система лінійної перспективи, аксонометрія, перцептивна система перспективи; 3) двовимірна система зображення	Поняття видимої та об'єктивної геометрії 1) двовимірні трактування: а) ахроматія; б) монохромія; в) поліхромія; 2) тривимірна система зображення: а) ахроматія б) монохромія в) поліхромія	Поняття видимої та об'єктивної геометрії 1) двовимірна система зображення: а) вправи на зіставлення різновеликих мас на площині; 2) тривимірна система зображення. Формотворення а) складна форма, утворена методом врізання та проникнення з відповідною кількістю простих форм	1. Виготовлення елементарних геометричних різновеликих тіл з паперу 2. Творчі роботи в техніках за спеціалізацією			Елементарно геометричні форми. 1. Двовимірні та тривимірні композиції з паперу. 2. Двовимірні та тривимірні композиції, виконані на картинній поверхні	1. Паперова пластика 2. Композиції на картинній поверхні
			ПІ	МОД	ГД		
			м а к е т и	к о л а ж	г р а ю р а		

**Об'ємно-просторовий об'єкт — череп людини
Один об'єкт, синхронізація завдань (ІІ семестр)**

Рисунок	Живопис	Скульптура	Робота в матеріалі			Композиція
Дослідження об'ємно-просторового об'єкта на основі черепа людини						
Поняття видимої та об'єктивної геометрії 1) система лінійної перспективи лінійно-конструктивний рисунок; 2) система лінійної перспективи тональний рисунок 3) двовимірна система зображення	Поняття видимої та об'єктивної геометрії 1) тривимірна система зображення: а) ахроматія; б) монохромія; в) поліхромія; 2) двовимірна система зображення: а) поліхромія	Поняття видимої та об'єктивної геометрії 1) двовимірна система зображення а) рельєф; б) контррельєф; 2) тривимірна система зображення. Формотворення а) гранично узагальнена форма	Творчі роботи в техніках за спеціалізацією			1. Паперова пластика 2. Композиції на картинній поверхні
			ПІ	МОД	ГД	
			м а к е т и	к о л а ж	г р а ю р а	

У результаті ведення поетапного композиційного пошуку в заданому форматі уможливилось цільне бачення та вирішення проблем стилю і зображення відповідних формотворчих мотивів, а також формальних прийомів стилізації, які завжди допускають певну умовність образотворчої мови. При цьому важливо не втратити початкової думки, а значить і образу, бо дизайн може дійти до рівня імітації. Тут немає місця копіюванню об'єктів реальності, а є процес поетапний, формотворчий

— пізнання та дослідження суб'єктивної реальності (від реалістичного до суб'єктивного).

Досить важливо викладачеві вчасно підказувати відповідні прийоми малювання та матеріали, які використовуються: олівець, сангіна, вугіль, туш, бістр, фломастер. При цьому педагог одночасно націлює на просторовість і об'ємність зображуваного від першого ж дотику олівця до аркуша. Насамперед треба зорієнтувати студента, що аркуш, на якому він буде зараз рисувати, є не площиною, а “вікном у простір” у тривимірному завданні, та що не на поверхні, а неначе в глибині аркуша має будуватися зображення.

У практичному використанні закономірностей перспективної побудови простору на зразках монументально-декоративного та декоративно-прикладного мистецтва в рисунку або живописі художникам часто доводиться застосовувати кілька різновидів перспективи одночасно в одному зображенні для переконливого вирішення складних образотворчих завдань.

Студентам-художникам в умовах навчального закладу слід досконало оволодіти знаннями основних закономірностей різних видів перспективного зображення предметного світу, особливо прямої (наочної) перспективи, вертикальні та горизонтальні координати, горизонт і точки сходу, скорочення видимих розмірів у глибину та мати поняття про картинну поверхню. Крім того, студентам необхідно опанувати курс побудови тіней (теорія світлотіні), курс основ композиції, що уможливить правильне визначення взаємозв'язку просторових планів у зображеннях об'єктів постановки.

Крім теоретичних знань з основ наочної перспективи, студентам за час навчання необхідно оволодіти практичними навичками зображення геометричних об'єктів на складних ракурсах рівнях, на високому та низькому горизонті, використання тону й повітряної перспективи при переданні плановості в постановці та взаємозв'язок просторових планів з лінією горизонту й точкою сходу.

Основним просторовим орієнтиром у зображенні постановки з простих геометричних об'єктів є точка сходу, що розташована на лінії горизонту.

При виконанні завдання у двовимірному просторі необхідно згадати про такі засоби зображення як лінія, пляма, фактура, штрих, крапка та різні їхні зіставлення в різних композиційних ситуаціях формотворчого процесу, які наштовхнуть студентів на цікаве вирішення теми. При ескізних пошуках важливо також дотримуватись масштабу формату.

Двовимірна система зображення досить активно досліджується у творчих роботах з дисципліни “Робота у матеріалі” на всіх спеціальностях дизайну.

Розглядаючи питання образотворчих проблем, ми повинні розкрити процес формування і розвитку індивідуального бачення студента та його здібностей. Усе це можна розглянути через наступні аспекти:

а) творча інтуїція як аналіз суб'єктивного контакту художника із середовищем і об'єктом, здатність до творчого хвилювання і натхнення (спонтанність почуттів);

б) підсвідомість і її роль у формуванні осмисленого образу об'єкта, а саме: психологічне обґрунтування стилістичного перетворення як процес узагальнення, а не прямого зображення зовнішнього вигляду предмета, що стає демонструванням духовних і інтелектуальних здобутків автора. Художнє світосприйняття відбувається за формулою: дивитись, бачити, творити. Отже, художнє бачення — це одна з необхідних умов розвитку студента, його здатності усвідомлювати свої естетичні почуття, розвинути в собі ті риси, які сприяють духовному розвитку;

в) ідея твору та адекватність художньої форми, а саме: добір зображального засобу трактування поверхні та зображальних елементів духовного та матеріального характеру, що складають разом гармонійний духовний і зоровий акорд. Це матеріальні елементи — колір, лінія, тон, фактура, форма або абстрактні — простір, рівновага, ритм, пропорція, гармонія та дух. Обсяг або виразність окремих з цих елементів можна посилити чи зменшити залежно від предмета, стилю чи психологічного напрямку, які вони мають відображати.

Українське малярство має глибокі традиції декоративного трактування зображення та предметного простору. Харак-

терними ознаками є площинність, наближеність до регулярної ритміки, тяжіння до локальних насичених кольорів, часте використання контуру, застосування орнаменту, відмова від світлотіньового моделювання форми.

Характер трактування об'єкту зображення засобами живопису можна розділити на два напрямки: 1) трактування об'єкта зображення за допомогою ритміки локальних плям, світлих силуетів на темному тлі або навпаки — темних на світлому та ліній; 2) трактування об'єкта зображення з легким моделюванням об'єму, вираженого як силуетні плями (темним на світлому тлі, чи навпаки), при цьому світлотіньові засоби, блики та рефлекси майже відсутні. Таким прийомом уміло користувалися митці епохи Відродження: Джотто, Мазаччо, П'єро де ля Франческо.

Весь навчально-творчий комплекс завдань виставляється на перегляд, що дає змогу об'єктивно дати оцінку студентським роботам. У формотворчих завданнях студент розвиває не тільки пластичні прийоми, а й асоціативні образи, тобто тему глибокого світосприйняття, трансформація форми стає органічною та природною.

У навчально-творчих завданнях студентам необхідно досягати виразної асоціації з відповідними образами в гранично узагальнених формоутвореннях іноді, посилаючись на джерела творчості. У традиційних підходах до створення дизайнерської форми як засобу пластичної мови джерелом творчості може бути: декоративно-прикладне мистецтво та твори образотворчого мистецтва всіх часів і народів, птахи, рослинний світ, тваринний світ, підводний світ; регіон, який нас оточує та надихає. Це відкриє студентам багатогранну цивілізацію образів, які проникають у навчально-творчі роботи, збагачуючи їх духовно, спираючись на асоціації, які пов'язані, наприклад, з мистецтвом давнього Херсонесу або іншими культурами Криму. Так ми бачимо, як широкий світ традицій та не тільки мистецтва Криму, але й спадщина далекої Трипільської культури повинна вільно вживатися в навчально-творчих роботах студентів факультету ЛНАМ у Севастополі. Формотворчий процес дозволяє студентові вийти за межі однієї теми, поєднуючи в

єдине ціле кілька асоціацій, які мають різні адреси, тому твори стають зворушливими та багатозначними. Інтерпретуючи, слід охоплювати весь образ об'єкта, зображення якого неначе захоплює та захожує творчим підходом. Експромт, невимушене ставлення до форми при вдало знайденому силуеті, деталей, пропорцій — усе це властиво художникам-дизайнерам.

Відчуття пластичної форми, властиво, зближує творця майстра з обраною спеціалізацією. У процесі творчого пошуку необхідно постійно ставити різні завдання, але не тільки зі спеціального, але і зі спеціального живопису.

Образно-пластичні засоби формують структуру форм, яка розвиває мову асоціативного та образного мислення студентів, яким завжди було властиве бажання досліджувати виразність того чи іншого композиційно-пластичного вирішення в різних матеріалах. Вони повинні намагатися сміливо інтерпретувати гранично узагальнену умовність одного виду об'єкта й вільно перетворювати в умовність другого, що дуже важливо для творчого процесу.

Асоціативно-образне мислення дає можливість студентам, звертаючись до традицій, наслідувати одну з них в якості відповідного зразка, а творчо дослідивши, збагатити спадщину мистецтва різних цивілізацій. Отже, чим більше джерел вбирає в себе студент, тим образ композиції буде виразнішим, з глибинним змістом та, як і стародавній, стане магічним.

Відкритість світові, здатність увібрати багатовіковий досвід людства взагалі властиві творчій людині. Засобами нової образно-пластичної мови ми переконливо показуємо у творі картину нового світу. Вводячи в мистецтво образно-асоціативне мислення, ми визначаємо не тільки розуміння традиції, але й основи сучасного художнього бачення. Асоціація як засіб відображення світу є програмною для художників-дизайнерів. Такий підхід дасть фактично пріоритетну основу всього навчально-творчого процесу, який буде цілісним і повною мірою сприятиме росту якісного рівня фахівця.

Послідовне виконання впроваджених кроків дає можливість забезпечити формування цілісного продукту, що органічно закумулює академічний і формотворчий процес в одне

ціле. Студент отримає можливість глибоко усвідомити кінцеву мету виконання того чи іншого завдання з рисунку, живопису чи композиції, оскільки всі вони будуть підпорядковані вирішенню визначеної семестрової навчальної проблеми.

1. Максименко А. Педагогічні системи та навчальні методи в контексті основних мистецьких принципів // Вісник ЛАМ. — 2002. — Вип. 13; його ж. Робота науково-методичної комісії щодо підвищення якості підготовки фахівців // Вісник ЛНАМ. — 2006. — Вип. 17. 2. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие. — М.: Прогресс, 1974. — 391 с.; ил.; Тканко З., Коровицький О. Моделивання костюма в Україні ХХ століття: Навч. посібн. — Львів: Видавництво “Брати Сиротинські і К”, 2000. — 96 с.; ил.; Иттен И. Искусство формы. — М.: Издатель Д. Аронов, 2001. — 136 с.; ил.

Annotation

Yaroslav Myskiv. Process of form creating at the faculty of Lviv National Academy of Arts in Sevastopol. During more than ten years history of the faculty in Sevastopol some experience in the field of methods of teaching was gathered. Now it's necessary to study and to analyze it, especially in the case of form creating process in drawing, painting, sculpture, work in material, composition which is based on the pedagogic system created with scientific and methodic commission of LNAA.

Key words: form creating process, drawing, painting, sculpture, composition, work in material.

Аннотация

Мыськив Ярослав. Формотворческий процесс на факультете Львовской национальной академии искусств в Севастополе. Более десятилетняя деятельность факультета в Севастополе накопила определенный учебно-методический опыт, заслуживающий изучения, обобщения и выводов, особенно это касается формотворческого процесса по рисунку, живописи, скульптуре, работы в материале и композиции, построенных на педагогической системе, разработанной научно-методической комиссией ЛНАМ.

Ключевые слова: формотворческий процесс, рисунок, живопись, скульптура, композиция, работа в материале.